

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Рибак Ганни Іванівни на тему «Соціально-економічні засади підвищення якості життя населення регіонів України», яку представлено до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність теми дослідження

Формування ефективної соціально-економічної системи в Україні визначається досягненням базового цільового пріоритету – підвищення рівня та якості життя населення, зменшення міжрегіональних дисбалансів. Оцінка якості життя важлива, оскільки дозволяє здійснити комплексний вимір соціальних, економічних та екологічних умов життєдіяльності. Загострення питань регіональної нерівності посилює проблеми макроекономічного зростання, національної безпеки, підвищує соціальну напруженість. Тому, на перший план виходить необхідність дослідження динаміки соціального виміру регіональної нерівності, визначення її особливостей та чинників скорочення. Повністю позбутись регіональної нерівності навряд чи можливо, оскільки об'єктивно існують фактори, що її обумовлюють. Це і об'єктивні (природні умови, забезпеченість ресурсами, економіко-географічне положення та ін.), і суб'єктивні (існуюча структура економіки, інституціональна структура економічної системи, якість людського капіталу та ін.). Разом з тим, регіональна соціально-економічна нерівність значною мірою визначає структуру, ефективність та перспективи економічного розвитку.

Серед актуальних і складних завдань, з вирішенням яких пов'язані процеси стійкого довгострокового економічного зростання України та її регіонів, важливою є проблема ідентифікації факторів, що негативно впливають на якість життя населення, удосконалення моделі ефективного соціально-економічного розвитку країни, вдосконалення механізму регулювання суспільних процесів, підвищення соціальної відповідальності їх учасників.

Таким чином, представлена до захисту дисертаційна робота Рибак Ганни Іванівни, у якій подано нове вирішення наукового завдання – розроблення практичних рекомендацій щодо формування соціально-економічних засад підвищення якості життя населення регіонів України є актуальним та своєчасним дисертаційним дослідженням.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Дисертаційна робота присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад та обґрунтуванню пропозицій з удосконалення дії соціально-економічних факторів підвищення якості життя населення регіонів України, вона є частиною науково-дослідних розробок з проблематики формування моделей підвищення якості життя населення регіонів України та регіонального соціального партнерства.

Дисертаційна робота виконана в рамках науково-дослідних робіт Харківського національного університету міського господарства імені О.М.Бекетова та є складовою частиною науково-дослідних держбюджетних тем «Інституціональні фактори розвитку міської і регіональної економіки в умовах ринкової трансформації» (номер державної реєстрації – №0112U004193, 2009-2011 р.), де автором визначені інституціональні чинники підвищення якості життя населення регіону, та «Теоретико-методологічні основи формування механізму модернізації економіки регіонів» (номер державної реєстрації – №0112U004193, 2012-2016р.), де автором проаналізовані фактори подолання регіональної диференціації якості життя населення.

Автор дисертації чітко сформулювала мету, завдання дослідження, виділила особистий внесок у розробку обраної проблематики, виважено підійшла до обґрунтування основних напрямків дослідження. Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно. Наведені в роботі висновки та рекомендації достатньою мірою науково обґрунтовані та аргументовані.

Сформульовані здобувачем висновки та рекомендації є результатом особистого дослідження, критичного осмислення і узагальнення автором наукових і нормативних джерел, аналізу практики забезпечення якості життя населення регіонів України.

Достовірність отриманих результатів визначається коректним застосуванням широкого спектру загальних і спеціальних наукових методів, а саме: монографічного, теоретичного узагальнення, системного аналізу, економіко-статистичного, факторного аналізу, методу експертних оцінок тощо.

Важливе місце в дисертації відведено методам економіко-математичного моделювання та прогнозування, які використані при розробці та обґрунтуванні моделі підвищення якості життя населення регіонів України, моделі регіонального соціального партнерства з визначенням альтернативних

джерел його фінансування.

Вірогідність наукових положень і висновків дослідження підтверджується апробацією у роботі Куп'янської міської ради (довідка № 1065-03 від 31.10.2016 р.) та Харківської обласної ради (довідка № 2314/4516 від 22.06.2016 р.), а також у навчальному процесі Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (довідка про впровадження у навчальний процес № 5/167 від 17.05. 2016 р.).

Достовірність та обґрунтованість результатів роботи підтверджується також їх апробацією на 11 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та публікаціями у фахових наукових виданнях.

3. Оцінка змісту дисертації

Дисертаційна робота Рибак Г. І. є науковим дослідженням, в якому подальшого розвитку набули теоретичні та прикладні основи формування соціально-економічних засад підвищення якості життя населення регіонів України. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Розділи збалансовані за обсягами. Мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження узгоджені між собою, що забезпечує високий рівень отриманих результатів і логічність викладення матеріалу.

Автор дисертації чітко сформулювала мету, завдання дослідження, виділила особистий внесок у розробку обраної проблематики, виважено підійшла до обґрунтування основних напрямків дослідження. Дисертаційна робота має завершену логічну структуру, побудовану відповідно до поставлених і вирішених завдань, що дає змогу простежити авторський підхід до вирішення складного наукового завдання.

У вступі обґрунтовано актуальність теми наукового дослідження, розкрито сутність наукової задачі, обґрунтовано її актуальність та проаналізовано сучасний стан вирішення, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Автором чітко виокремлено наукову новизну роботи і практичне значення отриманих результатів. Обрана мета дослідження відповідає його темі, чітко сформульована, конкретизована у наукових задачах, що дозволило логічно побудувати структуру роботи. Отримані дисертанткою наукові результати є особистим внеском автора у вирішення поставленої наукової задачі.

В першому розділі «Теоретичні та методичні аспекти дослідження якості життя населення регіонів», автором досліджено теоретичні підходи до визначення змісту якості життя населення, охарактеризовано методики оцінки якості життя населення, визначені особливості та умови оцінки якості життя населення на регіональному рівні.

Другий розділ «Аналіз диференціації якості життя населення за регіонами України» має наступний зміст – оцінено якість життя населення України та її регіонів з використанням міжнародних порівнянь, проаналізовано економічну складову характеристик якості життя населення, визначено спрямованість, силу впливу та специфіку дії соціальних факторів на стан якості життя населення в регіонах України.

В третьому розділі роботи «Соціально-економічні напрями підвищення якості життя населення регіонів України» визначені пріоритетні напрями підвищення ефективності державної політики, спрямованої на покращення якості життя, оцінено рівень та можливості посилення дії факторів, що визначають динаміку якості життя, сформовано складові механізму підвищення якості життя населення та роль соціального партнерства як дієвого інструмента впливу.

Вивчення матеріалів дисертаційної роботи, автореферату, переліку опублікованих праць дозволяє зробити висновок, що наукові результати, отримані автором, базуються на ґрунтовній та всебічній розробці наукового завдання, аналізі різних підходів до його вирішення, використанні великого масиву літературних джерел. На основі узагальнення результатів дослідження автором зроблені змістовні висновки і конкретні пропозиції, які визначають економічний напрям дисертації, і мають практичне та наукове значення в розвитку галузі економіки – розвитку продуктивних сил і регіональній економіці.

4. Визначення змісту та новизни наукових результатів, що отримані у дослідженні

У ході дослідження здобувачем отримані наукові результати різного ступеня новизни, а саме:

1) Вдосконалено науково-методичний інструментарій вимірювання якості життя населення.

Суть результату полягає у тому, що є можливість виокремити рушійні сили та загрози на регіональному та національному рівнях та, як результат, більш ефективно будувати політику підвищення якості життя.

Новизна складається в тім, що досліджено актуальні проблеми підвищення якості життя населення на основі методу експертних оцінок.

2) Вдосконалено модель підвищення якості життя населення регіонів України.

Суть результату: визначення актуальних факторів підвищення якості життя населення в регіонах країни.

Новизна: використано метод експертних оцінок при характеристиці чотирьох виділених субрегіонів України за показниками, що відображають ситуацію на ринках праці і житла, стан державної соціальної допомоги.

3) Сформовано аналітичне забезпечення моделі регіонального соціального партнерства як інструмента підвищення якості життя населення регіонів України.

Суть полягає в обґрунтуванні інституціонального поєднання інтересів суспільства, державних регіональних органів влади, бізнесу та громадських організацій.

Новизну складає включення до моделі найвпливовіших показників, що визначають якість життя населення.

4) Теоретично узагальнено та обґрунтовано сутність та ознаки «якості життя» як соціально-економічної категорії.

Суть результату: отримано можливість здійснювати оцінку об'єктивних та суб'єктивних параметрів життєдіяльності людини, що порівнюються із соціальними стандартами відповідно до визначених класів потреб.

Новизна: здійснюється співставлення соціальних стандартів певної країни чи регіону із суспільними ресурсами на певний період часу.

5) Дістав подальшого розвитку методичний підхід до комплексної оцінки соціально-економічних показників якості життя населення регіонів України.

Суть результату: використання в методичному підході комплексної оцінки класифікації за класами потреб, виокремлення показників якості життя сільського та міського населення, гендерної нерівності, системи соціальних факторів.

Новизна: авторське доведення необхідності враховувати додаткові важливі індикатори, що безпосередньо впливають на динаміку якості життя населення, та напряду визначає умови фінансування відповідних програм.

б) Обґрунтування комплексних підходів до управління якістю життя

Суть результату: запровадження інтенсивного типу відтворення національного багатства шляхом залучення інноваційних ресурсів і реалізації потенціалу здібностей населення

Новизна: сформовано та доведено послідовність реалізації державної політики підвищення якості життя.

5. Теоретичне та практичне значення виконаної дисертаційної роботи

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в науковому узагальненні сутності та умов підвищення якості життя населення регіонів України, удосконаленні методичних підходів щодо оцінки регіональної диференціації якості життя та обґрунтуванні ефективної політики її підвищення.

Практична значущість полягає у формуванні пропозицій щодо формування та посилення дієвості соціально-економічних факторів підвищення якості життя населення регіонів України.

Розроблені в дисертації підходи щодо створення моделей підвищення якості життя населення регіонів України та регіонального соціального партнерства були використані у роботі Куп'янської міської ради та Харківської обласної ради.

6. Повнота викладу результатів дослідження у фахових та інших наукових виданнях

Основні ідеї, положення і найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 25 наукових працях, серед яких 1 розділ у колективній монографії, 13 статей у наукових фахових виданнях (2 у співавторстві), 3 статті у виданнях, що входять до наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні інших країн та 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць складає 5,9 друк. арк., з яких особисто автору належать 5,4 друк. арк.

7. Відповідність автореферату змісту дисертації

Основні наукові положення, отримані результати і рекомендації виконаного дослідження повною мірою відображено в авторефераті, який відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Зміст автореферату Г.І. Рибак ідентичний основним

положенням дисертаційної роботи.

8. Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу позитивно, слід відзначити і певні дискусійні положення.

1. При дослідженні сутності поняття «якості життя» як соціально-економічної категорії (розд. 1.1) автор робить спробу розмежувати його із поняттям «рівня життя» на основі порівняння численних наукових підходів. Доцільно було б обґрунтувати авторське трактування зазначеної відмінності.

2. При визначенні пріоритетів економічних реформ в Україні автор наголошує на «забезпеченні базових елементів ринкової економіки; створенні режиму найбільшого сприяння для розвитку малого та середнього бізнесу; розвитку окремих галузей, структурно важливих для економіки країни» (с. 79). На нашу думку, такий підхід є обмеженим і недостатньо враховує існуючу структуру економіки держави та дію інноваційно-технологічних факторів в умовах глобалізації. Відтак, слід врахувати потенціал великого бізнесу, в тому числі, – транснаціонального.

3. В ході аналізу стану економічних показників якості життя населення регіонів України та впливу соціальних факторів (розд. 2.2, 2.3) окремі індикатори досліджуються в обмеженому часовому вимірі, що не дає достатнього розуміння ситуації (табл. 2.10, 2.12, 2.14).

4. В теоретичній частині роботи автором досліджено і узагальнено велику кількість методичних підходів щодо аналізу регіональних відмінностей соціально-економічного розвитку регіонів. Результатом стали систематизовані автором підходи, зокрема, рис. 1.8, 1.9, табл. 1.6. Доцільно було використати дані підходи в аналітичному розділі для підвищення доказової сили авторського дослідження.

5. Розроблені автором «Пріоритетні напрями підвищення якості життя населення регіонів» (рис. 3.1, с. 147) варто було б доповнити конкретними заходами та визначити інструменти економічної політики для їх реалізації.

6. Авторська модель регіонального соціального партнерства потребує конкретизації щодо системи організаційно-економічних заходів учасників партнерства (рис. 3.7, 3.8)

Разом з тим, вказані недоліки та дискусійні положення не носять принципового характеру і не применшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значимості.

9. Загальний висновок

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Дисертаційна робота на тему «Соціально-економічні засади підвищення якості життя населення регіонів України», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» (зі змінами), а її автор, Рибак Ганна Іванівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри міжнародної економіки
та бізнесу Черкаського державного
технологічного університету
доктор економічних наук, професор

Л.О. Петкова

в.о. Ученого секретаря Черкаського
державного технологічного університету,
кандидат філософських наук, доцент

В.С. Даценко